

André Marie Ampere

(20. 1. 1775 Polémieux – 10. 6. 1836 Marseille)

Mal mimoriadne matematické i jazykové nadanie a vynikal aj vo filozofii. V mladosti sa vzdelával doma a už ako 14 ročný mal prečítanú francúzsku encyklopédiu. Aby mohol čítať Eulerove matematické diela v origináli, naučil sa počas niekoľkých týždňov latinčinu. 18 ročný ovládal už celý rad cudzích jazykov vrátane gréčtiny.

V živote nebol šťastný. V roku 1793 prežil hlboký otras, keď bol jeho otec popravený v Lyone. Po celý rok potom sedával bez pohnutia, alebo mechanický rozdeľoval hromádku piesku postupne na dve menšie, čo sa neskôr podivuhodne premietlo do jeho triedenia vied. Z letargie sa spamätal až čítaním Rousseauových spisov, nakoniec sa pustil do štúdia matematiky, fyziky a chémie. Do roku 1801 bol súkromným učiteľom, potom sa stal profesorom matematiky a fyziky v Bourgu pri Lyone. Oženil sa, ale skoro ovdovel a znovu upadol do hlbkej depresie. Útechu hľadal vo fyzikálnych prácach, najmä od roku 1805, kedy nadviazal styky s parížskou Polytechnikou, na nej potom robil svoje pokusy a výskumy počas 20. rokov. Od roku 1809 viedol matematický ústav tejto školy a od roku 1824 do konca života pôsobil

jako profesor na College de France. Členom parížskej Akadémie sa stal roku 1814 za práce v teórii diferenciálnych rovníc a v teórii pravdepodobnosti. Vo filozofii sa preslávil svojím dichotomickým triedením vied, pripomínajúcim umelý systém Linnéov v botanike, tvoril názvy pre vedy, ktoré dovtedy neexistovali, napríklad kybernetika.

Pre fyziku majú základný význam jeho práce od roku 1820, kedy boli v Akadémii ohlásené Oerstedove pokusy o magnetických účinkoch elektrického prúdu. Ampere ihneď pochopil ich fundamentálny význam, zopakoval ich a po niekoľkých dňoch ohlásil nové výsledky: preskúmal a matematicky popísal interakciu medzi dvoma vodičmi, ktorými preteká prúd. Túto interakciu považoval za základnú (a nie interakciu magnetu a prúdu) a jej rozdielne vysvetľovanie zapríčinilo polemiky, napr. s Aragam. Matematickou erudíciou a dokonalou formou svojej teórie elektriny a magnetizmu v období medzi Coulombom a Maxwellom (hovoríme preto niekedy o amperovskej elektrodynamike). Formuloval pojem elektrického prúdu, ktorého jednotka dnes nesie jeho meno, kvantitatívne a kvalitatívne popísal interakciu magnetu a prúdu (Amperovo pravidlo). Od Ampera pochádza tiež základná idea o ekvivalencii magnetu a prúdovej slučky. V roku 1822 zostrojil solenoid, vyslovil hypotézu o existencii molekulárnych magnetov a o príčine zemského magnetizmu.